

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.168 Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору наук з державного управління,
професору, професору кафедри публічного
управління та адміністрування
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
Сурай Інні Геннадіївни

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора,
професора кафедри публічного врядування Національного університету
«Львівська політехніка» **Федорчак Ольги Василівни** на дисертаційну роботу
Біннатова Олега Назімовича на тему: «**Механізми державного стимулювання
розвитку малого і середнього підприємництва в Україні**», подану до захисту
в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28
Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування

Актуальність теми дисертаційної роботи. У результаті
повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України було
завдано значної шкоди українському бізнесу. Якщо говорити про малий і
середній бізнес, то за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації,
проведеного у березні 2022 року, 42% підприємців припинили працювати;
близько 31 % – призупинили свою роботу, але планували її відновити; 14 % –
обмежили географію діяльності; і лише 13% малого та середнього бізнесу
працювало у повному обсязі. На сьогодні ситуація дещо покращилася, однак,
вийти на довоєнні показники діяльності підприємствам так і не вдалося.
Актуальність надання державної підтримки суб'єктам господарювання в
умовах війни в Україні підсилюється також необхідністю стимулювання
відновлення економіки, збереження зайнятості населення, розвитку нових видів
діяльності із високою доданою вартістю тощо.

Проблеми державної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва неодноразово піднімалися у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених. У їхніх дослідженнях висвітлено важливі аспекти підтримки малого бізнесу, його ролі у соціально-економічному розвитку країни, зайнятості населення та державного регулювання. Окрему увагу приділено питанням фінансової допомоги, стимулювання інновацій та спрощення регуляторного середовища тощо. Проте, в умовах воєнного стану та економічних викликів проблеми комплексної державної підтримки та стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва залишаються недостатньо розкритими.

Виходячи з цього, обраний Біннатовим О.Н. у дисертації вектор дослідження, що висвітлює проблеми державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, є актуальним, своєчасним та важливим як для сучасної практики публічного управління, так і для розвитку теоретико-методологічних засад науки в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Актуальність обраної Біннатовим О.Н. тематики дисертації підтверджена її виконанням в межах науково-дослідних робіт Карпатського національного університету імені Василя Стефаника за темами: «Теоретико-методологічні та прикладні засади розроблення і функціонування інноваційних механізмів публічного управління та адміністрування» (номер державної реєстрації: 0120U100494) та у рамках комплексного наукового проєкту громадської організації «Міжнародний центр з розвитку науки і технологій» (номер державної реєстрації: 0118U100228), у межах яких автором запропоновано сучасні механізми державного регулювання та стимулювання малого і середнього підприємництва.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи. Дисертація Біннатова О.Н. складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 277 сторінки, у тому числі обсяг основного тексту – 180 сторінок.

Об'єктом дисертаційного дослідження є суспільні відносини, що виникають під час публічного управління процесами стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, предметом визначено механізми державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах та повоєнному періоді.

У *вступі* до дисертації Біннатов О.Н. визначив актуальність тематики управління розвитком малого і середнього підприємництва, а також сформулював мету, що полягає в розробці науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах та повоєнному періоді. У *вступі* також визначені завдання, об'єкт та предмет дослідження, методи його проведення й елементи наукової новизни. Дисертант висвітлив практичну цінність одержаних результатів дослідження та навів дані щодо апробації його положень.

У *першому розділі* дисертації Біннатов О.Н. на високому науковому рівні обґрунтував теоретико-методологічні основи механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва (с. 28 – 86). Зокрема, у першому параграфі дисертант розкрив сутність механізмів державного стимулювання малого і середнього бізнесу. У другому параграфі розкрито етапи розвитку державної політики в сфері стимулювання малого і середнього підприємництва в Україні. У третьому параграфі розкрито сучасні проблеми державного стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу.

Особливої уваги заслуговує *другий розділ* дисертації, який присвячено аналізу механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні (с. 87 – 143). Зокрема, у першому параграфі дисертант проаналізував структуру механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу в Україні, яка включає нормативно-правовий, організаційно-економічний, фінансовий та інформаційно-консультаційний механізми. У другому параграфі дисертант детально розглянув нормативно-правове забезпечення розвитку малого і

середнього підприємництва в Україні. Вартим уваги є третій параграф, у якому проведено оцінку інституційного забезпечення розвитку малого і середнього бізнесу в Україні. Заслуговує на увагу четвертий параграф, у якому детально розглянуто фінансове та інформаційно-консультаційне забезпечення розвитку малого і середнього підприємництва в Україні.

У *третьому розділі* дисертантом запропоновано шляхи удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні (с. 144 – 201). Зокрема, у першому параграфі даного розділу наведено зарубіжний досвід державного стимулювання розвитку підприємництва та можливості його імплементації в Україні. У другому параграфі автор запропонував концепцію дерегуляції розвитку малого і середнього підприємництва в Україні. У третьому параграфі дисертантом наведено інноваційні методи, форми та інструменти державного стимулювання розвитку підприємництва в Україні.

У *висновках* автор узагальнив отримані результати дисертаційної роботи та сформував науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах та повоєнному періоді (с.202-206).

Дисертантом опрацьовано достатню кількість вітчизняних та іноземних джерел за темою дослідження, що засвідчує високий рівень отриманих результатів.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, наведених у дисертаційній роботі. Під час розроблення положень дисертаційної роботи Біннатов О.Н. застосував загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що дало йому змогу повною мірою обґрунтувати положення новизни. Зокрема, серед методів, використаних дисертантом, доцільно виокремити: методи дедукції та індукції, історико-логічний і діалектичний методи, структурно-функціональний аналіз і контент-аналіз, системний і порівняльний аналіз, економічний і компаративний аналіз, а також метод проєктування тощо (с. 20-21).

Виконаний Біннатовим О.Н. аналіз джерельної бази за проблематикою дисертації включає: міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти, звіти й офіційні дані міжнародних організацій, державних статистичних установ, міністерств, Інтернет-джерела, наукові праці провідних закордонних і вітчизняних авторів з питань державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні і за кордоном.

Сформульовані дисертантом наукові положення обґрунтовані достатньою кількістю проведених досліджень та підтверджуються отриманими результатами й адекватними висновками.

Слід також відзначити виступи Біннатова О.Н. на 4 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях в Україні, що підтверджено опублікованими матеріалами за тезами її доповідей.

Положення, висновки та рекомендації дисертантки обґрунтовані на належному методичному рівні, є достовірними та характеризуються високим ступенем наукової новизни. Означене засвідчує перспективи використання дисертації Біннатова О.Н. у науковій та практичній царині публічного управління.

Новизна основних наукових положень, висновків, а також проведених наукових досліджень та одержаних результатів. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи Біннатова О.Н. полягає в науковому обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах та повоєнному періоді. Серед елементів наукової новизни дисертації Біннатова О.Н. варто виокремити те, що автором *уперше*:

– розроблено концепцію дерегуляції малого і середнього підприємництва для сучасного та повоєнного періоду, що передбачає цілісну модель дерегуляції, інтегровану з державною політикою відновлення і довгострокового розвитку країни.

Важливими для розвитку сучасної науки публічного управління є те, що автором *удосконалено*:

– структуру механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, яка передбачає виділення чотирьох взаємопов'язаних груп механізмів: нормативно-правового, організаційно-економічного, фінансового та інформаційно-консультаційного;

– наукові підходи до визначення тенденцій розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, що, на відміну від традиційних підходів, які базуються переважно на аналізі статистичних показників у відриві від державної політики, передбачають комплексну оцінку взаємозв'язку між динамікою функціонування малого і середнього підприємництва та ефективністю реалізації політики їх підтримки;

– підхід щодо інституційного забезпечення розвитку малого і середнього підприємництва, який передбачає інтегровану систему взаємодії урядових, бізнесових і громадських структур шляхом утворення Координаційного центру дерегуляції при Кабінеті Міністрів України, центрів підтримки бізнесу у кризових регіонах та функціонування антикорупційної цифрової платформи;

– систему інноваційних інструментів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, що охоплює: єдину онлайн-платформу, інноваційні податкові режими («податкові канікули» для стартапів, фіскальний сандбокс, динамічне оподаткування), Smart-субсидії, краудфандингові платформи, інноваційні кластери та бізнес-інкубатори, мікрофінансування через блокчейн і смарт-контракти, «зелені» стимули, державне замовлення, пільгове використання інфраструктури тощо.

Вартими уваги є положення дисертації Біннатова О.Н., які *набули подальшого розвитку*, а саме:

– періодизація державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, що охоплює такі етапи: становлення і формування основ державної підтримки малого бізнесу, інституціоналізація підтримки, лібералізація та розвиток підприємницького середовища, перезавантаження політики на тлі реформ, підтримка бізнесу в умовах пандемії COVID-19 та нової хвилі цифровізації, підтримка підприємств в умовах війни тощо;

– комплексне трактування ключових понять: *«державне стимулювання розвитку бізнесу»* та *«механізми державного стимулювання розвитку підприємництва»*, у результаті чого отримано структуроване наукове розуміння механізмів стимулювання, що дозволяє підвищити ефективність державної політики підтримки підприємств;

– зарубіжний досвід державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, а також комплексне використання кращих європейських практик у контексті їх адаптації до національної системи.

Положення наукової новизни сформульовані належним чином, характеризуються високим ступенем обґрунтованості та свідчать про значний рівень наукового пізнання автора.

Теоретична цінність одержаних результатів дослідження. Серед розроблених Біннатою О.Н. положень наукової новизни, які характеризуються теоретичною значущістю, слід відзначити розроблену концепцію дерегуляції малого і середнього підприємництва для сучасного та повоєнного періоду, що передбачає цілісну модель дерегуляції, інтегровану з державною політикою відновлення і довгострокового розвитку країни; а також запропоновану періодизацію державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, що охоплює такі етапи: становлення і формування основ державної підтримки малого бізнесу, інституціоналізація підтримки, лібералізація та розвиток підприємницького середовища, перезавантаження політики на тлі реформ, підтримка бізнесу в умовах пандемії COVID-19 та нової хвилі цифровізації, підтримка підприємств в умовах війни тощо.

Здобутки Біннатою О.Н. у сфері теорії публічного управління були використані у навчальному процесі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника при викладанні дисциплін: «Основи управління та адміністрування», «Податкова політика», «Правове забезпечення державного управління», «Державне регулювання економіки та сталого розвитку», «Організаційно-правове забезпечення системи публічного управління» (довідка № 03.04-29/18 від 11.08.2025 р.).

Результати дисертаційної роботи Біннатова О.Н. характеризуються високим рівнем теоретичної цінності та належним ступенем їхнього практичного застосування у межах науки публічного управління.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у роботі органів публічної влади при формуванні регіональних та державних стратегій підтримки малого і середнього підприємництва. Зокрема, сформовані здобувачем в дисертаційній роботі основні положення і рекомендації, схвалені та використовуються у практичній діяльності: Верховної ради України (довідка № 1308/2 від 14.08.2025 р.), Департаменту економічного розвитку, екології та енергозбереження Івано-Франківської міської ради (довідка № 22/2025 від 14.05.2025 р.), громадської організації «Східно-Європейська спілка науковців» (довідка № 58/2025 від 28.08.2025 р.) тощо.

Разом із тим, практична значущість отриманих дисертантом результатів підтверджена їх використанням при виконанні науково-дослідних робіт Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Серед елементів наукової новизни дисертації Біннатова О.Н., які характеризуються практичним значенням, слід виділити: визначення тенденцій розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, які передбачають комплексну оцінку взаємозв'язку між динамікою функціонування малого і середнього підприємництва та ефективністю реалізації політики їх підтримки; пропозиції щодо утворення Координаційного центру дерегуляції при Кабінеті Міністрів України, центрів підтримки бізнесу у кризових регіонах та функціонування антикорупційної цифрової платформи; пропозиції щодо впровадження інноваційних інструментів підтримки малого і середнього підприємництва в Україні, зокрема: податкових режимів («податкових канікул» для стартапів, фіскального сандбоксу, динамічного оподаткування), Smart-субсидій, краудфандингових платформ, кластерів та бізнес-інкубаторів, мікрофінансування через блокчейн і смарт-контракти, «зелених» стимулів, державного замовлення, пільгового використання інфраструктури тощо.

Результати дослідження Біннатова О.Н. стали підґрунтям для розробки органами влади законодавчих ініціатив та рекомендацій для розвитку підприємницького середовища, формування програм підтримки малого і середнього бізнесу, проведення круглих столів та інформаційних заходів для підприємців, а також розробки стратегічних документів, спрямованих на забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності.

Повнота викладу основних наукових положень, висновків в опублікованих працях. Опубліковані Біннатовим О.Н. праці повністю висвітлюють представлені у дисертації положення наукової новизни. Загалом, за темою дисертації опубліковано 10 робіт, серед яких: 5 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України; 1 стаття, опублікована у виданні країн ЄС; 4 тези доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях та наукових семінарах. Кількість публікацій, їхній обсяг та якість відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, представлених на здобуття наукових ступенів.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Дисертація Біннатова О.Н. справляє позитивне враження, має важливе науково-практичне значення. Проте, окремі авторські позиції спонукають до дискусії та є темою для обговорення у межах публічного захисту даної роботи.

1. У роботі здійснено ґрунтовний аналіз законодавства, що без сумніву, заслуговує позитивної оцінки, а також згадується про Господарський кодекс України. Однак, на нашу думку, варто було би зазначити, що з 28 серпня 2025 року він втратив чинність, і на сьогодні встановлено 3-річний перехідний період (до 28 серпня 2028) для адаптації бізнесу до нової правової моделі, а регулювання господарських відносин переходить до Цивільного кодексу та спеціальних законів, що зменшить правові колізії.

2. Позитивно оцінюючи перелік фінансових стимулів господарської діяльності, наведений у другому розділі, зазначимо, що у роботі також йдеться про пільги для ФОП на період війни (встановлення ставки єдиного податку у

розмірі 2 % від обороту для платників єдиного податку 3 групи). Однак, варто було би вказати, що такі зміни були впроваджені лише на визначений період (з 1 квітня 2022 року до 1 серпня 2023 року). А на даний час в Україні для даної групи ФОП діють ставки єдиного податку у розмірі 5% від доходу (або 3% для платників ПДВ). Крім того, у рамках угоди з МВФ передбачається, що уряд має підготувати законопроект, який зробить обов'язковою сплату ПДВ у розмірі 20% для ФОП, якщо їхній річний оборот перевищить 1 млн грн. Такі зміни набудуть чинності з 2027 року, про що варто також було би зазначити у роботі.

3. Позитивно також оцінюємо аналіз інституційного забезпечення діяльності малого і середнього підприємництва. У роботі проаналізовано діяльність великої кількості установ. Однак, назви деяких установ не коректно відображені. До прикладу Офіс з розвитку підприємництва та експорту, часто зазначається як Офіс зі сприяння підприємству та експорту, Фонд розвитку підприємництва часто згадується як Фонд підтримки підприємництва тощо. Варто було би використовувати один термін для позначення цих установ.

4. У роботі використано також сучасні підходи до аналізу соціально-економічних процесів, зокрема запропоновано використання концепції BANI при формуванні карти проблем малого і середнього підприємництва і наведено перелік основних бар'єрів, які негативно впливають на розвиток бізнесу. Однак, на нашу думку, варто було б запропонувати систему ранжування бар'єрів, що дозволило б більш чітко визначити, на яких напрямках державної політики варто концентрувати ресурси першочергово, а також уточнити, як застосування цієї концепції може вплинути на формування механізмів державного стимулювання розвитку підприємництва.

5. Розроблена автором цілісна система механізмів, що подана у другому розділі дослідження, є важливою, науково обґрунтованою і своєчасною, проте у роботі варто було би навести також кількісні індикатори оцінки її ефективності. Зокрема, зазначити, як виміряти реальний вплив згаданих механізмів на зміну кількості малих і середніх підприємств, їх конкурентоспроможність та інноваційний потенціал у короткому і середньостроковому періоді.

Загалом, наведені зауваження не впливають на зміст дисертації, мають характер наукової дискусії і не знижують високу оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертація Біннатова Олега Назімовича на тему: «Механізми державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні» є завершеною науковою працею та має теоретичне і практичне значення. Наведені дискусійні положення та зауваження не применшують цінності результатів дисертації. У дисертаційній роботі розв'язано науково-практичне завдання, що полягає в науковому обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні в сучасних умовах та повоєнному періоді.

Дисертація відповідає галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами) та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», Вимогами до оформлення дисертації наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її автор, – Біннатов Олег Назімович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри публічного
врядування Національного університету
«Львівська політехніка»

Ольга ФЕДОРЧАК